

12.– EDESTIA: 36´ko GUDA ETA ONDORENAK

Aundia zan euskaldunen poza, Agirre buru zala aber-tzaletasuna ain bizi ikusita.

Baiña zorion orrek etekin negargarria izan eban. Gudea.

Guda ori, izatez, españatarren artekoa zan, alde bate-tik erkal edo errepublikazaleak eta bestetik matxinzaleak edo Franco´ren alde jarri ziranak.

Gudara sartu orduko, euskaldunak Erroma´ra joan ziran eta an emon eutsen aolkua España´ko alderdi kato-likuagaz (CEDA) alkartzea izan zan.

Arazoa ondo aztertu-ondoren, legezkoa zan erkal edo errepublikearen alde sartzea izan zan erabagia, baiña itaun au egin eben Erroma´n: Bidezkoa edo kontzientziz onartzeko gauzea da Eleizearen aurka egon eta erdi-komunista agertzen zan legezko errepublikearen alde agertzea?

Erantzuna au izan zan: Kontzientziz artu zeinke bide ori, baiña galtzeko bidea dozue.

Asi zan guda bildurgarria eta Mola bere gudariakaz Naparroa´tik Irun´era sartu zan. Gero Franco eta bere gudariak be etorri ziran eta guda ori galdu egin gendun. Santoña´ra arte aurrean eroan ebezan gure gudariak eta gure lurra amaitu zanean, Santander´eko erri orretan gudalburu italiarrakaz ituna egin eben eta itxasoz urten eben erbesterako bidean, baiña Franco´k itxasoan doaze-la atzera etorteko agindua emon eban eta guztiak izan ziran epaituak eta zigortuak. Batzuk il be egin ebezan, asko espetxeratu edo lan beartuetara bialdu..

Ondorenak larrienak izan ziran: Errietako agintari guztiak españatarrak ipiñiak, euskerea debekatua, libu-ruak eta aldizkariak argitaratzea debekatua, 500 abade erbesteratuak eta 17 illak...

Egoera larri onetan 39n. urtetik 50n´era zer egin ete eben euskaldunak?

– Etxean eta isillean zaindu abertzaletasuna.

– Liburuak idatzi eta idatzi, baiña argitaratu barik, esaterako aldi orretan eta Ameriketan euskeratu ebazan Larrakoetxea zeanuritarrak Shakespeare´ren antzerki-lan guztiak eta argitaratu barik euki ebazan Kardaberaz Baz-kuneak 1968n. urte-inguruan argitaratu arte.

1950n. urte-inguruan asi ziran gure idazleak libururen batzuk argitaratzen: Santi Onaindia aitak argitaratu eban “Milla olerki eder” liburu ederra, baiña baitu egin eutsoen. Polizi-etxean garbitzaille-lana egiten eban andra batek atera eutsozan batzuk isillean.

Eta non geratu ziran liburu orreik?

Ez dakigu gauza aundirik, baiña Aita Santi´k gutunen batzuk artu ebazan erbestetik, liburu orreikaitik zorionak eta eskerrak emoten. Antza dagoanez, españatarrak libu-ru orreik mundura zabaldu ebezan, eurak euskerearen alde jokutzen dabela baieztatu naiez.

Azkenerantza askatasun apur bat geiago lortu ba´zan be, agintaritzaz gogor ori zala-ta, euskereak eta euskaldu-nak asko galdu eben 1936n. urtetik 1976n. urtera bitar-tean.

OLAZAR´tar Martin´ek

AFRIKA: 55.– BIKTORIA ZINGIRA (LAGOA)

Lur-garri edo Ekuador aldean dago, Kenia ta Tanganika inguruan dauzala Biktoria zingira, Afrika´ko zingirarik aundiena eta munduko irugarrena. Sakontasunik aundienean 82 m. Iparralderantz Nilo ibaia sortzen da.

Or sortzen da inguruan bear dan argi-indarra.

araintzarako ta ibilteko ona da baiña ez uger egiteko: Kokodrilloak dagoz urrean, papiroen artean.

Tse-tse euli bildurgarria dago gizakiak eta abereak gaisotzeko.

Millaka ipopotamoak dagoz ertzetan ura azal dagon lekuetan eta kaleetara be sartzen dira. Oneik suari dautsoe bildurra, azal buztia bear dabelako bizi izateko.

Salgairik nagusiena liñoa da. Papaia ta kakauetea be bai.

Arratsaldeetan eguzkia gorritzen danean zingira oso ikusgarri biurtzen da.

OLAZAR´tar Martin´ek